Střípky revoluce

Každý, kdo zažil listopad 1989, má svůj vlastní příběh sametové revoluce. Její celkový obraz se tedy skládá z milionů střípků vzpomínek. Některé z nich představuje tato výstava. Kromě popisu listopadového dění nabízí pohledy zblízka – vzpomínky pamětníků, kteří byli u toho.

Atmosféru doby před 30 lety přibližujeme nejen pomocí textů a fotografií, ale také dalšího obsahu, na první pohled neviditelného, který objevíte ve svém chytrém telefonu s aplikací Festival svobody. Tzv. rozšířenou realitu si nejlépe užijete, pokud si zapnete zvuk.

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

NYNÍ NA Google Play

Stáhnout v App Store

Výstava vznikla v rámci projektu Festival svobody na školách. Ten přináší učitelům i studentům středních škol možnost zapojit se do celorepublikových oslav 17. listopadu a připomenout si události sametové revoluce skrze vzdělávací a kulturní program.

www.festivalsvobody.cz/naskolach

Texty: Veronika Stehlíková, Markéta Bernatt-Reszczyńská / Jazyková korektura: Jitka Šmídová
Grafický design: Petr Šabach, Tereza Hanková / Fotografie pamětníků: Lukáš Žentel, Matěj Stránský
Rozšířená realita: Synetech / Archivní záběry: Česká televize, vyrobilo Post Bellum ve spolupráci s Památníkem ticha
Archivní fotografie: Paměť národa a osobní archivy pamětníků, Jaromír Čejka, ČTK (Petr Josek, Pavel Khol, Vladislav Galgonek, Petr Mazanec, Pavel Hroch, Stanislav Zbyněk, Pavel Hůla)

Festival svobody

#díkyzemužem

paměť národa

SYNETECH

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

Česká televize

NADACE České spořitelny

PAMÁTNÍK TICHA BUBNY

ústav pro studium totalitních režimů

Probuzení

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

V 80. letech dorůstala generace, která nechtěla žít ve společnosti umrtvené normalizací. Mladí lidé zakládali vlastní spolky a organizovali happeningy a demonstrace. Policie je pak rozháněla a jejich účastníky šikanovala. Mírový klub Johna Lennona se scházel u Lennonovy zdi, hnutí České děti pořádalo vzpomínkové akce u příležitosti významných výročí. Mezi nimi i připomínku Jana Palacha 15. ledna 1989, jejíž potlačení odstartovalo nevídanou sérii protestů, tzv. Palachův týden. V květnu toho roku běželi ulicí Politických vězňů členové Společnosti za veselejší současnost, kteří žádali propuštění politických vězňů, a Pražské matky pochodovaly v centru Prahy za životní prostředí. V červnu se začala šířit petice Několik vět, kterou podepsalo 40 tisíc lidí, dvacetkrát více, než bylo signatářů Charty 77. I přesto málokdo čekal, že u nás komunismus padne ještě v roce 1989 jako v okolních zemích. V Polsku v červnu ve volbách zvítězilo hnutí Solidarita, Maďarsko na konci léta otevřelo hranice s Rakouskem, východní Němci utíkali přes Prahu do západního Německa a 9. listopadu padla Berlínská zeď.

#díkyzemuzem Festival svobody paměť národa

Možná, že kdyby to zkusili na mě a ne na Jirku, tak budu agent StB já.

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Petr Mička
Způsoby komunistické policie poznal na vzpomínkové akci u Lennonovy zdi na Kampě, na kterou přijel 8. prosince 1987 s kamarádem Jiřím Imlaufem. Veřejná bezpečnost příznivce Johna Lennona rozehnala a zdokumentovala totožnost účastníků setkání. Krátce poté byli předvoláni k výslechu na Státní bezpečnost, aby průběh akce popsali. Petr až kolem roku 2000 zjistil, že jeho kamarád Jiří při výslechu podepsal spolupráci se Státní bezpečností.

Narodil se v roce 1967 v Děčíně do rodiny námořního kapitána, který svého syna brával na dlouhé plavby, a tak v době, kdy cestovat bylo pro většinu obyvatel Československa složité, viděl řadu cizích zemí. Za paradox doby považuje své rozhodnutí studovat na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem vedle českého jazyka občanskou výchovu, která se za komunismu opírala o marxismus-leninismus. Hned v roce 1990 přestoupil na nově otevřený obor český jazyk – výtvarná výchova.

Vezmi si s sebou květinu

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

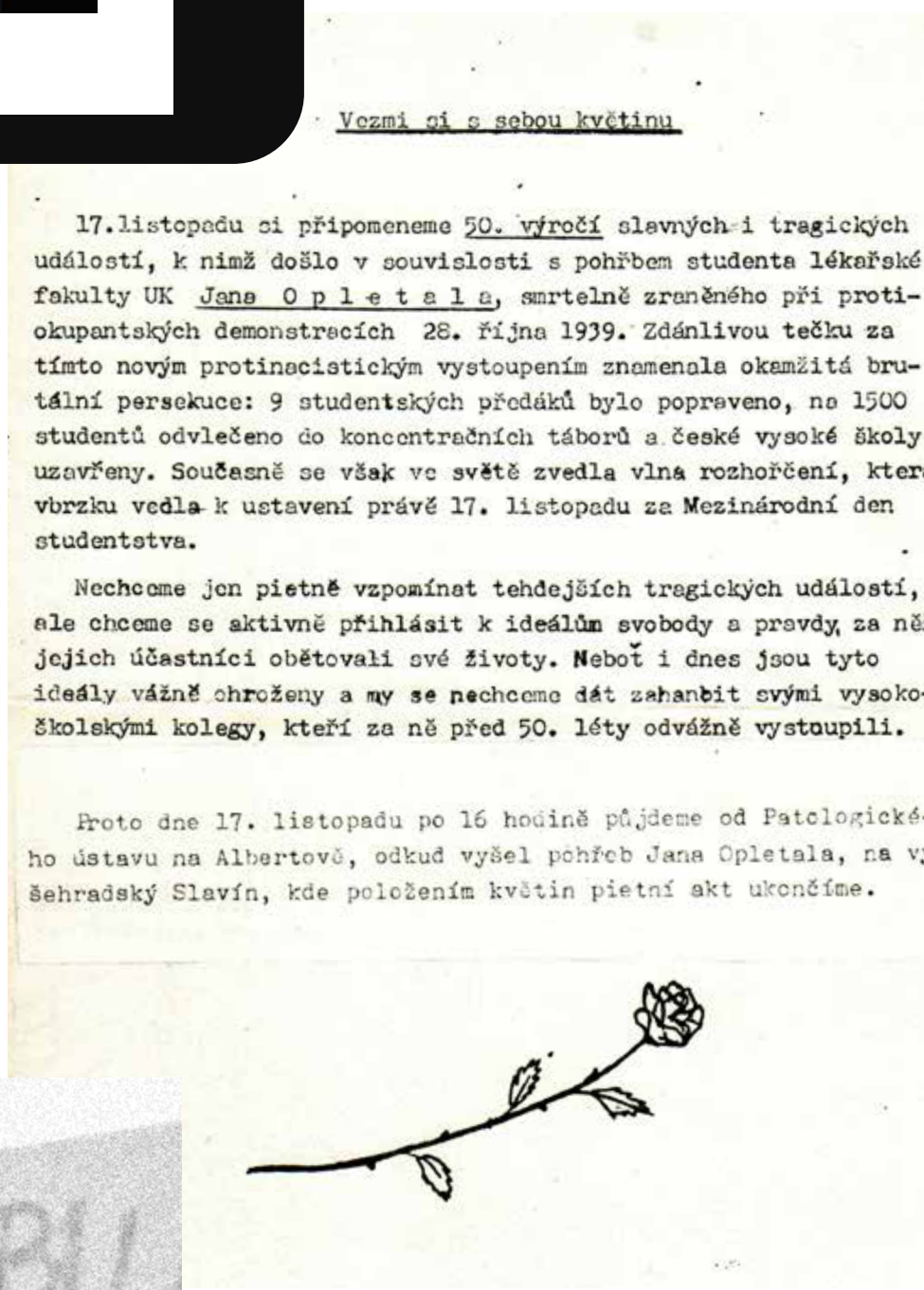

Vezmi si s sebou květinu

17.listopadu si připomeneme 50. výročí slavných i tragických událostí, k nimž došlo v souvislosti s pohřbem studenta lékařské fakulty UK Jana O p l e t a l a, smrtelně zraněného při protiokupantských demonstracích 28. října 1939. Zdánlivou tečku za tímto novým protinacistickým vystoupením znamenala okamžitá brutální persekuce: 9 studentských předáků bylo popraveno, na 1500 studentů odvlečeno do koncentračních táborů a české vysoké školy uzavřeny. Současně se však ve světě zvedla vlna rozhořčení, kter vbrzku vedla k ustavení právě 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva.

Nechceme jen pietně vzpomínat tehdejších tragických událostí, ale chceme se aktivně přihlásit k ideálům svobody a pravdy, za ně jejich účastníci obětovali své životy. Neboť i dnes jsou tyto ideály vážně ohroženy a my se nechceme dát zahanbit svými vysoko- školskými kolegy, kteří za ně před 50. léty odvážně vystoupili.

Proto dne 17. listopadu po 16 hodině půjdeme od Patologické- ho ústavu na Albertově, odkud vyšel pohřeb Jana Opletala, na v šehradský Slavín, kde položením květin pietní akt ukončíme.

V roce 1989 se studenti stále více zapojovali do opozičního hnutí. Sdružovali se kolem fakultních časopisů a v nezávislém studentském hnutí Stuha a připravovali svou první veřejnou akci. Na Mezinárodní den studentstva, 17. listopadu 1989, svolali do Prahy shromáždění k uctění památky Jana Opletala, studenta smrtelně postřeleného nacisty při protestech v roce 1939. K organizaci vzpomínky se připojil i Socialistický svaz mládeže, disent zůstal zcela stranou. Díky záštitě SSM vzpomínkovou akci povolil městský výbor KSČ. Organizátoři doufali, že díky tomu na shromáždění přijdou i lidé, kteří se báli zúčastňovat se neoficiálních akcí. V pátek 17. listopadu v 16 hodin se na Albertově sešlo až 50 000 lidí. Z hesel na transparentech bylo zřejmé, že nepřišli jen vzpomínat na Jana Opletala. Protestovali proti komunistickému režimu.

#díky že můžem

Festival svobody

paměť národa

Můj projev byl o dialogu – pojďte s náma mluvit. Proč nám zakazujete časopisy, proč nám hrozíte vyhazovem z fakult?

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Monika MacDonagh Pajerová
Vizáž vzorné studentky jí pomohla získat potřebná razítka na úřadech pro povolení studentského shromáždění 17. listopadu 1989. Po zákroku na Národní třídě byla jedinou ženou mezi organizátory okupační stávky vysokoškoláků.

Narodila se v roce 1966 v Janově u Děčína a v Praze studovala anglistiku na Filozofické fakultě UK. Zapojila se do vydávání tamního časopisu pod hlavičkou Socialistického svazu mládeže (SSM) a stála u vzniku Studentského tiskového a informačního střediska (STIS). To spolu s nezávislým studentským hnutím Stuha naplánovalo povolenou demonstraci 17. listopadu 1989. V sobotu 18. listopadu se podílela na formulování deseti požadavků, jejichž splnění bylo podmínkou pro ukončení studentské stávky. Studenti ji řídili z budovy DAMU v Řetězové ulici, kterou považovali za strategicky nejvýhodnější i kvůli případnému úniku před policií.

#díky ze mužem

Festival svobody

paměť národa

Shromáždění k uctění památky Jana Opletala mělo skončit položením květin na Vyšehradě v 18.15. Lidé však pokračovali dál do centra města. Několikatisícový dav valící se po nábřeží zastavil auta i tramvaje, přidávali se k němu kolemjdoucí. Policie nechtěla demonstranty pustit na Václavské náměstí. Kordon Pohotovostního pluku VB přehradil Národní třídu na křižovatce se Spálenou. Mezi 19.30 a 19.55 zastavil zhruba 3000 demonstrantů. Ti si před štíty příslušníků VB sedali na zem, zapalovali svíčky, zpívali hymnu. Kordon uzavřel Národní i z druhé strany a demonstranty stlačovaly obrněné transportéry. Lidé se bolestivě mačkali na sebe, na skleněné výlohy i zaparkovaná auta. Z přeplněného kotle byli propouštěni uličkou a přitom je brutálně bili příslušníci Pohotovostního pluku VB i speciální zásahové jednotky, tzv. červené barety. Zásah k zajištění pořádku podle oficiálního hlášení začal ve 20.45 a trval půl hodiny.

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Zásah na Národní třídě

#díky že můžem

Festival svobody

paměť národa

Všichni říkali: Máme holé ruce. Já jsem je zvednul pozdě nebo blbě, tu hlavu jsem si nezakryl, tak mě ten pendrek švihnul přes ksicht. Brejle jsem ani nesbíral.

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Milan Podobský
Student žurnalistiky známý pod přezdívkou Fefík utrpěl při zásahu poranění hlavy a oční rohovky. Se spolužáky začal vydávat satirický časopis Fámyzdat, jehož stránky s vtipy se v revolučních dnech objevovaly na zdech v pražských ulicích a v metru.

Narodil se v roce 1966 v Praze a na Fakultu žurnalistiky Univerzity Karlovy byl přijat v roce 1987. Po revoluci se stal šéfredaktorem humoristického magazínu Sorry, který svým černým humorem navazoval na Fámyzdat a jenž vychází dodnes. Kromě toho se věnuje dokumentování historie Prahy 6 a vydávání vlastního zpravodaje Tamtam a občasníku Feíčoviny.

Studenti ve stávce

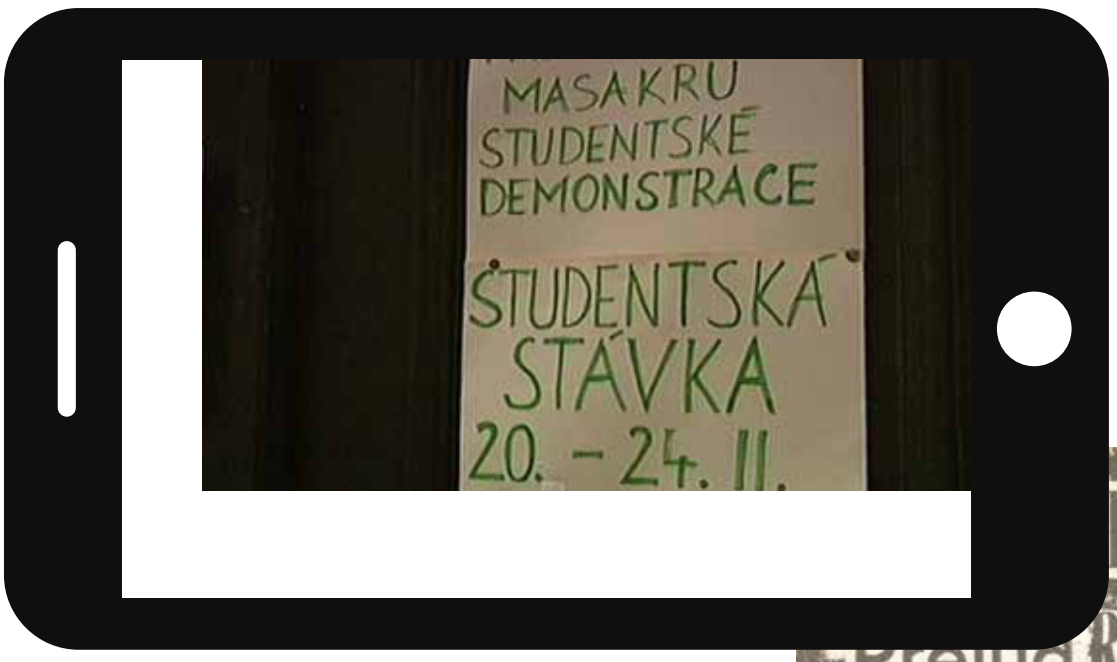

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Vysokoškolští studenti zareagovali na brutální zásah na Národní třídě vyhlášením stávky, která měla trvat do splnění jejich požadavků. Trvali na řádném vyšetření zásahu a potrestání viníků. Ke stávce se připojili herci, kteří od soboty 18. listopadu namísto představení s diváky diskutovali o tom, co se stalo na Národní třídě. Studenti v pondělí 20. listopadu ráno obsadili budovy všech fakult v Praze. Vyučujícím oznámili, že zabírají psací stroje, telefony, kopírky, faxy, dálnopisy, aby mohli šířit informace o zásahu a generální hodinové stávce vyhlášené na pondělí 27. listopadu. Studenti ve školách v podstatě bydleli: vařili si, někteří přespávali, vyráběli plakáty, vymýšleli slogany a organizovali výjezdy mimo Prahu, aby vysvětlili co největšímu počtu lidí, proč stávkují a co chtějí. Oficiální média totiž o zásahu téměř neinformovala. Postupně se přidali mimopražští studenti a středoškoláci. Stávku vysokoškoláci ukončili poté, co byl Václav Havel zvolen prezidentem.

#díky že můžem

Festival svobody

paměť národa

Vylezl jsem na římsu a řekl, že se nebudeme učit. Zpívali jsme hymnu a najednou přijela škodovka, vysoukali se z ní divní chlápci a jeden řekl: „Major Žák, Státní bezpečnost. Kdo to tady vede?“

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Jakub Železný
Přestože ho jako šestnáctiletého studenta Gymnázia Na Zatlance policie trestně stíhala za účast na demonstraci během Palachova týdne, vypravil se 17. listopadu 1989 se spolužáky na Albertov. S davem pak kráčel na Národní třídu, odkud se mu podařilo uniknout domem v Mikulandské ulici ještě před zákrokem. V pondělí 20. listopadu před zahájením výuky oznámil spolužákům, že gymnázium vstupuje do stávky, a postavil se do čela stávkového výboru.

Narodil se v roce 1973, jeho otec Vladimír musel v roce 1969 odejít z Československé televize, matka Marta přišla na začátku normalizace o práci v Sociologickém ústavu. Po revoluci vystudoval dvě vysoké školy a stal se rozhlasovým a poté televizním moderátorem.

Revoluce
sílí

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Od pondělí 20. listopadu začaly na náměstích větších měst desítky tisíc lidí demonstrovat proti režimu. Praze přestalo Václavské náměstí stačit a 25. listopadu se demonstrace přesunuly na Letnou, kam přišlo podle tehdejších odhadů až 800 000 lidí. Dění poprvé živě vysílala Československá televize. Představitelé moci si nebyli jisti, jak s novou situací naložit, a zprvu chtěli zakročit silou. K Praze se v týdnu po 17. listopadu sjížděly tisíce milicionářů a uvažovalo se také o rozehnání demonstrací na Letné. Podle Václava Bartušky byla ve hře střelba z kulometů i průlet stíhaček, který by demonstranty srazil tlakovou vlnou. Počet účastníků demonstrací i zapojených měst však dále rostl. Rozhodující se stala generální stávka v pondělí 27. listopadu. V poledne 75 procent obyvatel po celé zemi na dvě hodiny zastavilo svou práci pod heslem „Konec vlády jedné strany“.

#díky že můžem

Festival svobody

paměť národa

Nějaká částečka režimu tehdy uvažovala o násilném řešení. Jedna myšlenka byla průlet stíhaček nad Letnou během demonstrace, druhá pokropit to z kulometů ze střechy ministerstva vnitra.

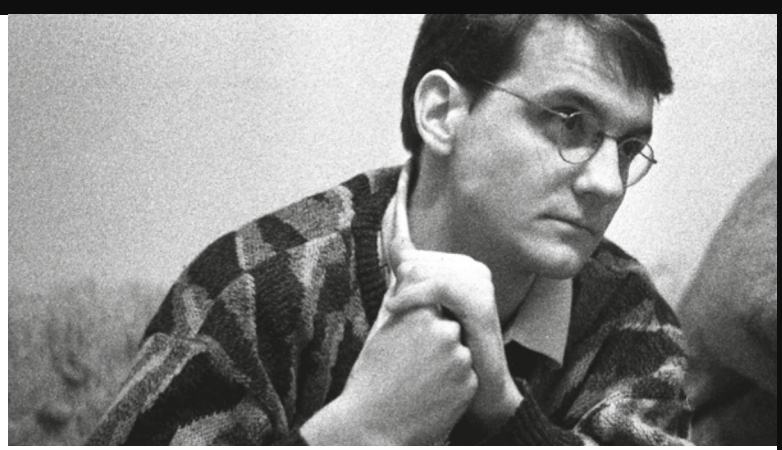

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Václav Bartuška
Jako přímého účastníka zásahu na Národní třídě ho spolužáci na Fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy nominovali do parlamentní komise pro dohled na vyšetření událostí ze 17. listopadu 1989 ustavené 29. listopadu. Své půlroční intenzivní působení v komisi popsal v knize Polojasno.

Narodil se v roce 1968 v Praze, před sametovou revolucí stál u zrodu nezávislého studentského svazu Stuha a chodil na nepovolené demonstrace. Zúčastnil se studentského shromáždění na Albertově a připojil se k pochodu z Vyšehradu na Národní třídu. V pondělí 20. listopadu se postavil do čela stávkového výboru na Fakultě žurnalistiky UK. Byl i členem celostátního stávkového výboru, v němž zmírňoval napětí mezi studenty z hnutí Stuha a SSM. Od roku 2006 je zvláštním velvyslancem ČR pro otázky energetické bezpečnosti.

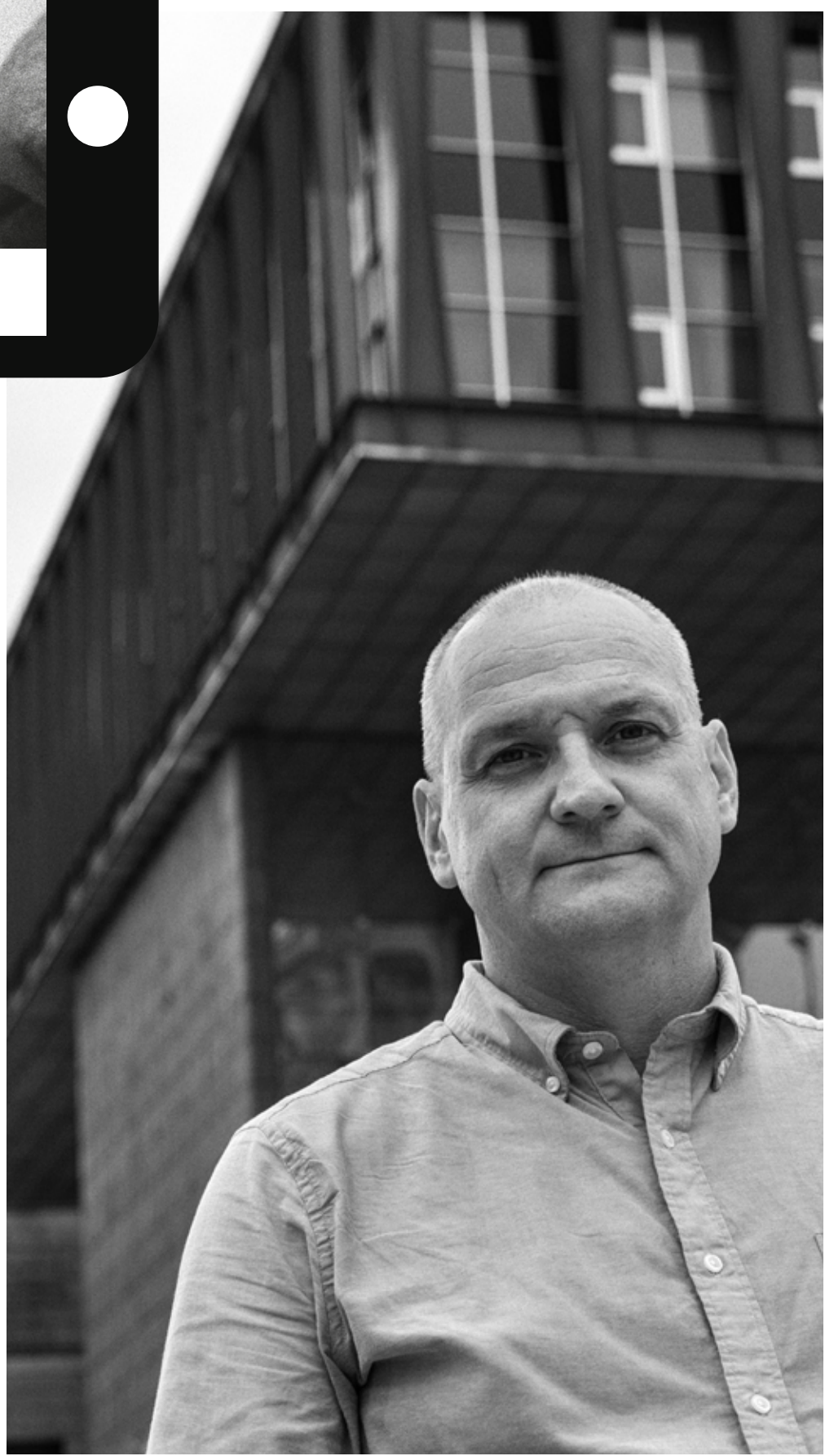

#díkyzemužem Festival svobody paměť národa

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Vyjednávání s režimem

Po zásahu proti demonstrantům na Národní třídě založili v neděli 19. listopadu disidenti v čele s Václavem Havlem v pražském Činoherním klubu Občanské fórum. Na náměstích větších měst sice demonstrovaly masy lidí, ale jejich tlak bylo třeba převést na skutečné politické změny. Zástupci Občanského fóra se proto začali scházet s představiteli komunistické vlády a vyjednávat podmínky postupného předávání moci. První výrazný úspěch OF oslavilo 29. listopadu, kdy komunističtí poslanci zrušili ústavní článek o vedoucí úloze komunistické strany ve společnosti. Následovalo jmenování první vlády bez většiny KSČ po více než čtyřiceti letech. Na svou funkci abdikoval prezident Gustáv Husák. Za jeho nástupce zvolili komunističtí poslanci 29. prosince jednomyslně Václava Havla. O půl roku později se v Československu konaly první svobodné volby. Občanské fórum v nich zvítězilo se ziskem přibližně 50 % hlasů.

#díkyžemužem Festival svobody paměť národa

Vždycky jsem říkal, že to žádná revoluce nebyla, protože oni to sami vzdali, pustili tu moc na zem a na nás bylo, abychom ji sebrali.

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

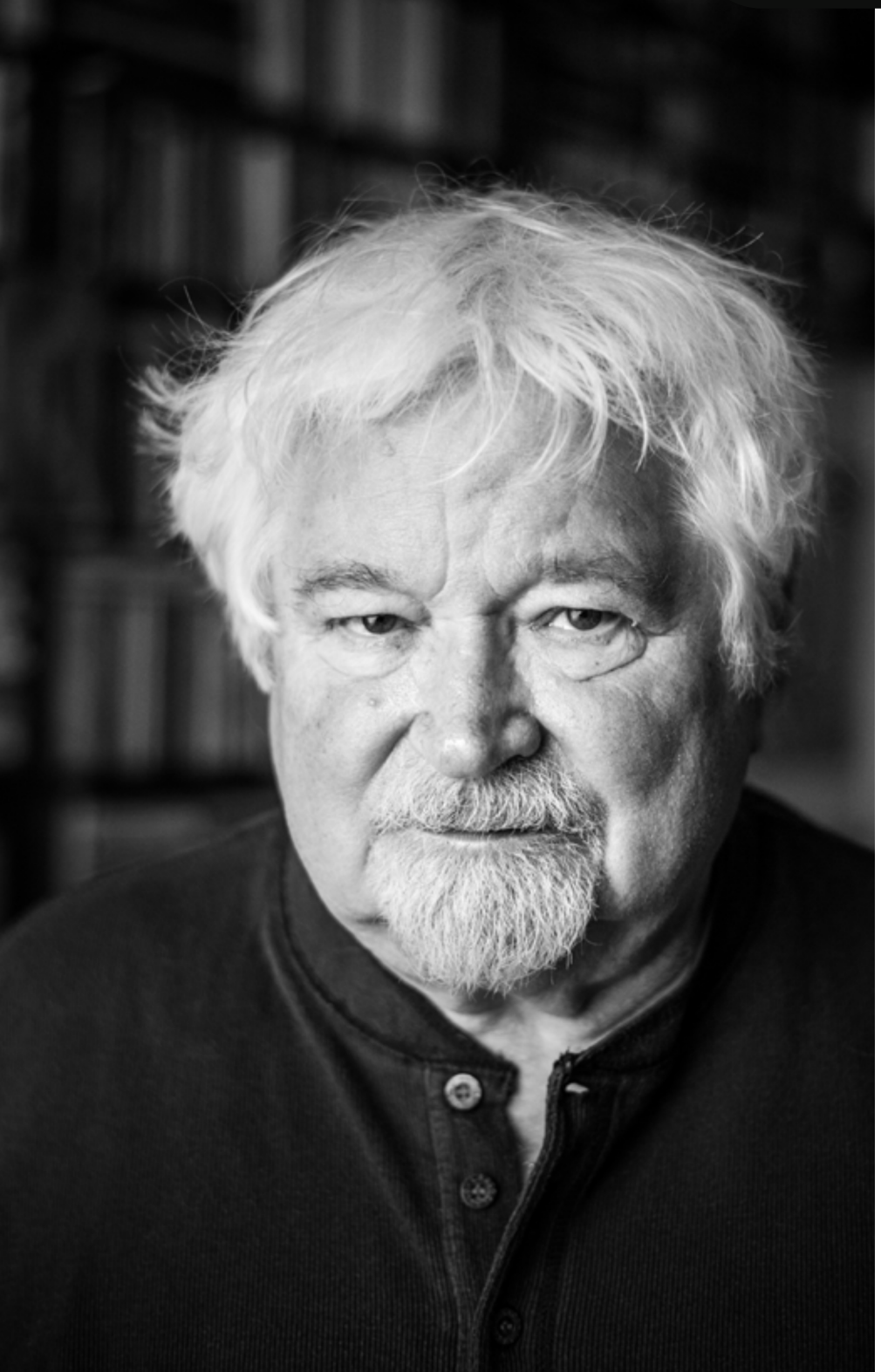

Petr Pithart
Do činnosti Občanského fóra se zapojil až sedmý den sametové revoluce, v předvečer demonstrace na Letné, na jejímž programu se podílel. Po boku Václava Havla se účastnil vyjednávání s komunistickým premiérem Ladislavem Adamcem o sestavení nové vlády. Všech sedm jednání bylo na popud Václava Havla nahráváno na magnetofon a později vyšlo v knize Zrychlený tep dějin. Dne 15. prosince 1989 vystřídal v čele OF Václava Havla a v následujícím roce se stal předsedou české vlády v rámci federace. Později působil jako akademik na Právnické fakultě UK a předsedal Senátu Parlamentu ČR.

Narodil se v roce 1941 v Kladně a stejně jako jeho otec Vilém vystudoval práva. Na Právnické fakultě Univerzity Karlovy působil jako odborný asistent do roku 1970, kdy byl vyhozen, protože na protest proti okupaci vystoupil z KSČ. V době normalizace vystřídal několik dělnických povolání, přispíval do samizdatových periodik a knih. Od začátku 70. let organizoval zasílání textů zakázaných autorů do zahraničí. Po podpisu Charty 77 předal tuto ilegální činnost Jiřině Šiklové.

Revoluce mi přinesla svobodu. A to je to nejcennější, co ve svém životě mám.

V roce 1953 byla odsouzena na pět let za údajné vyzvědačství, ačkoli měla čtrnáctiměsíčního syna. Při výslechu odmítla spolupracovat s StB. Na svobodu se dostala po dvou letech díky milosti pro matky malých dětí. Narodila se v roce 1929 v Dušníkách u Prahy. Po komunistickém převratu byla její rodině zkonfiskována pila a jejího otce uvěznili. V době sametové revoluce vstoupila do Občanského fóra. Stala se starostkou Rudné u Prahy.

Co přinesla sametová revoluce bývalé politické vězeňkyni Milušce Havlůjové?

Rozhýbejte výstavu pomocí aplikace Festival svobody

Důstojník Státní bezpečnosti působil v době sametové revoluce v oddělení Antisovětská centra v zahraničí. Narodil se v roce 1950 v Plzni v rodině vojáka z povolání. Kariéru u tajné policie zahájil v roce 1972 odposloucháváním zahraničních diplomatů, poté sledoval a získával ke spolupráci s StB převážně evangelíky a jehovisty – představené, faráře, studenty teologie. Krátce po 17. listopadu 1989 ho generál Alojz Lorenc pověřil skartací svazků agentů StB. V roce 1990 byl propuštěn bez přiznaných výsluh. Poté podnikal v cestovním ruchu a vinařství. Zemřel v roce 2016.

Jak listopad 1989 změnil život agentovi Statní bezpečnosti Jaromíru Ulčovi?

Když někdo dělá poctivě dvacet let práci, která ho baví, a ta práce najednou přijde vniveč, tak to zamrzí...